

N:o 104.

Ank. till Riksd. kansli den 15 maj 1903, kl. 3 e. m.

*Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
tillgodogörandet af vissa magnesitfyndigheter å kronojord
inom Kivickjocks kapellförsamling af Norrbottens län.*

(I. A.)

Under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för den 31 sistlidna mars har Kungl. Maj:t i en samina dag till Riksdagen aflåten motion (n:o 89) föreslagit Riksdagen medgifva, att, sedan förre löjtnanten Herman Sandeberg, landshöfdingen herr grefve L. Douglas, direktören T. G. T. Eklund, bankdirektören John Swartling, handelskemisten Carl Setterberg, godsägaren Helmer Örtengren, ingenjören Ernst Nordström, gruffogden A. Andersson samt Höganäs stenkolsbolag och Billesholm-Bjufs aktiebolag genom särskild afhandling till kronan öfverlåtitt den dem på följande fyra järnmalmsinmutningar å Tarrékaise i Kivickjocks kapellförsamling af Norrbottens län, nämligen n:is 2931 Jägaren, 2932 Bruden, 2937 Haren och 2939 Orren, tillkommande rätt äfvensom den rätt, som kunde vara förenad med de af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet den 26 januari 1901 med bemålde Andersson upprättade arrendekontrakt rörande kronans jordägarandelar i nyssbe-

rörda fyra järnmalmsfyndigheter, ej mindre dessa järnmalmsinmutningar än afven de inom de för fyndigheterna n:is 2937 Haren och 2939 Orren anvisade utmål belägna magnesitinmutningar, afvensom magnesitinmutningarna Paturkårsö n:is 1 och 5 samt Hildo måtte få på arrende upplåtas till ofvanbemälda personer och bolag, samt

att för denna upplåtelse skulle hufvudsakligen gälla i ofvannämnda statsrådsprotokoll angifna grunder.

Dessa grunder äro i statsrådsprotokollet angifna sålunda.

1:o) För fyndigheternas fullständiga undersökning och för andra förarbeten m. m. beräknas en tid af fem år från och med det år, hvarunder arrendeafstal mellan kronan och vederbörande arrendator kommer till stånd, och skall arbetet under denna period, undersökningsperioden, bedrivas i den omfattning, att årligen på detsamma nedlägges en summa af minst 8,000 kronor, däraf minst 5,000 kronor i verkliga arbetskostnader, med skyldighet för vederbörande arrendator att för hvart och ett af dessa år inom den 1 mars året därefter inför Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län styrka, huru stort belopp för ändamålet utgifvits.

2:o) Arbetsperioden skall omfatta en tid af 45 år, räknadt från undersökningsperiodens utgång, eller, där arrendatorn skulle vara i tillfälle att tidigare öfvergå till effektivt arbete, från den 1 januari året efter det, då arrendatorn hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande därom gjort skriftlig anmälan.

Därest arrendatorn skulle finna, att fyndigheterna icke kunna tekniskt och ekonomiskt fördelaktigt tillgodogöras, äger arrendatorn uppsäga kontraktet att upphöra ett år efter uppsägning.

3:o) På framställning af arrendatorn äger Eders Kungl. Maj:t till dennes begagnande under arrendetiden upplåta i närheten af fyndställena befintlig, af staten icke begagnad vattenkraft jämte mark för anläggning af vägar, verkstäder, administrations- och arbetarebostäder samt för kraftledning, däribland linbaneledning från fyndigheterna till riksgränsen eller järnväg inom landet, samt bestämma de villkor, under hvilka sådan upplåtelse må äga rum. De kostnader, som förorsakas Eders Kungl. Maj:t och kronan med anledning af åtgärder, hvilka för sådan upplåtelse kunna vara erforderliga, skola af arrendatorn gäldas.

4:o) Arrendatorn skall till kronan erlägga en afgäld af en krona för hvarje ton af honom från orten afsänd eller där tillgodogjord magnetit, sådan den efter skrädning och anrikning befinnes, dock att, för den

händelse afgälden, sålunda beräknad, något år af arbetsperioden icke uppgår till minst 10,000 kronor, vederbörande arrendator likväl skall vara skyldig att för samma år erlægga nu nämnda belopp; åliggande det arrendatorn ej mindre att föra och vederbörande tillhandahålla räkenskaper, innefattande tydliga och riktiga uppgifter om mängden från orten afsänd eller på annat sätt tillgodogjord magnesit, än äfven att underkasta sig den inspektion af arbetena å magnesiten, som kan af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet finnas erforderlig.

5:o) Arrendatorn skall för den mark, som åt honom anvisas samt för till äfventyrs åt honom upplåten vattenkraft betala ett årligt arrende, som bestämmes efter särskild uppskattning vid de tillfällen, då sådan mark eller kraft till arrendatorn upplåtes.

6:o) Värdet af växande träd, som vare sig under försöksperioden eller under arbetsperioden af arrendatorn fallas, skall, enligt jägmästares uppskattning, af arrendatorn ersättas.

7:o) Andra inmutningsbara ämnen än magnesit, som af arrendatorn brytas, äger han utan särskild afgift sig tillgodogöra.

8:o) Förrättning för tilldelande af utmål för fyndigheterna skall äga rum, så snart arrendatorn därom gör framställning och tjänlig årstid är för handen; och äger arrendatorn att själf eller genom ombud därvid närvara samt anföra hvad han för bevakande af sin rätt anser nödigt; åliggande arrendatorn att senast fem månader innan ansökning om utmål enligt gällande bestämmelser sist skall vara till bergmästaren ingifven hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande styrka, att sådan ansökning verkligen gjorts.

9:o) Det åligger arrendatorn att för utmålsområdena fullgöra lagstadgad försvarsarbete från och med det år, hvarunder arrendeaftal mellan kronan och arrendatorn kommer till stånd; skolande sådant arbete för hvarje år vara utfördt före den 1 augusti, vid påföljd att, därest vid inspektion, som för Eders Kungl. Maj:ts och kronans räkning förrättas, kompletteringsarbeten anses erforderliga, sådana må på arrendatorns bekostnad verkställas, för hvilket ändamål arrendatorn är skyldig tillhandahålla arbetare och redskap.

10:o) Föreskrifterna i §§ 10 och 13 af nådiga kungörelsen om begagnande af kronans jordägarandel i grufva den 20 oktober 1899 skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse och i arrendekontraktet införas; ägande likväl arrendatorn att öfverlåta sin på kontraktet grundade rätt på behörigen registrerad svenskt aktiebolag, under villkor, att i så-

dant fall i bolagsordningen utöfver bestämmelsen, att aktiebolagets styrelse skall uteslutande bestå af i Sverige bosatta svenske män, meddelas föreskrift därom, att aktie icke må utan Eders Kungl. Maj:ts tillstånd tecknas af eller öfverlåtas å andra än dylika svenske män, äfvensom att denna föreskrift i tryck återgifves på samtliga aktiebrefven, hvarjämte i arrendekontraktet bör intagas särskildt stadgande därom, att ändring af denna del i bolagsordningen medför arrenderättens förlust.

11:o) Arrendatorn ansvarar för fullgörande af alla de skyldigheter, som enligt grufvestadgan åligga kronan såsom grufägare, äfvensom för alla onera och utskylder.

12:o) De kostnader, som må erfordras för vinnande af lämplig kontroll å mängden från orten afsänd eller på annat sätt tillgodogjord magnesit samt å den däraf beroende afgäld, äfvensom därpå att vederbörliga försvarsarbeten blifvit i behörig tid utförda, skola af arrendatorn Eders Kungl. Maj:t och kronan godtgöras.

13:o) Skulle tvist uppstå angående tolkningen af mellan kronan och arrendatorn afslutadt kontrakt eller rörande däraf härflytande rättsförhållanden samt fordrings- eller ersättningsanspråk, skall sådan tvist afgöras af skiljemän i den ordning lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 föreskrifver, dock att den befogenhet att utse skiljemän, som enligt sagda lag tillkommer öfverexekutor, skall utöfvas af kommerskollegium.»

Efter redogörelse öfver hvad i detta ärende förekommit, till hvilken i förenämnda statsrådsprotokoll intagna redogörelse utskottet tillåter sig hänvisa, har statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet till samma protokoll anfört följande.

»Tillgodogörandet af de i vårt land befintliga magnesitförekomster är otvifvelaktigt af betydelse såväl för vår inhemska industri som äfven, då dylik fyndighet förekommer å kronomark, för kronan såsom jordägare och, där inmutning af fyndighet skett för kronans räkning, jämväl såsom grufägare. Då det icke lär kunna ifrågasättas, att staten skulle för egen del låta bearbeta sådana fyndigheter, synes, äfven då fyndigheterna inmutats för kronans räkning, desammas tillgodogörande böra öfverlåtas åt den enskilda företagsamheten, och torde därvid i hvarje fall böra tillses, att för upplåtelsen bestämmas sådana villkor, att å ena sidan företaget för den enskilde erbjuder utsikt till ekonomisk fördel och å andra sidan staten för upplåtelsen erhåller skälig godtgörelse.

Vidkommande nu ifrågavarande magnesitförekomster är — hvad sär-

skildt angår de för kronans räkning inmutade magnesitfyndigheter, som förefinnas inom de åt Sandeberg och hans medsökande anvisade utmål å järnmalmsfyndigheter å Tarrekaise och hvilka fyndigheter omfatta den hufvudsakliga delen af hittills i vårt land anträffade magnesitförekomster — att märka, att, såsom kammar- och kommerskollegierna erinrat, dessa magnesittillgångar ej kunna, åtminstone icke i större omfattning, tillgodogöras vare sig för kronans räkning eller af Sandeberg och hans medsökande, därest ej aftal angående fyndigheternas tillgodogörande mellan kronan och bemålde sökande träffas.

Vid sådant förhållande och på grund af hvad i öfrigt i detta ärende förekommit anser jag, i likhet med samtliga i ärendet hörda myndigheter, att de för kronans räkning inmutade, med försvarsarbete belagda magnesitfyndigheter, hvilka förefinnas inom de åt Sandeberg och hans medsökande anvisade utmål för järnmalmsfyndigheter å Tarrekaise, eller fyndigheterna Anttiluopta n:is 2, 3, 7, 9 och 11, äfvensom i sammanhang därmed fyndigheterna Paturkårso n:is 1 och 5 samt Hildo böra under vissa villkor öfverlätas till bearbetande och tillgodogörande åt Sandeberg och hans medsökande; och synes mig denna öfverlåtelse lämpligen kunna ske i den ordning, som af kammar- och kommerskollegierna föreslagits.

Beträffande de villkor, som för upplåtelse till Sandeberg med flere af kronans rätt till förenämnda fyndigheter böra uppställas, finner jag de af kammar- och kommerskollegierna föreslagna grunder för denna upplåtelse vara i det stora hela för kronan nöjaktiga. Otvifvelaktigt hafva bemålde sökande, såsom de framhållit, i magnesitförekomsternas aflägsna läge och det sjunkande priset å världsmarknaden på detta mineral så stora svårigheter att öfvervinna, att de endast genom stort tillmötesgående från statens sida kunna hafva utsikt till ekonomisk vinst, och torde denna utsikt till vinst sannolikt minskas genom upplåtelse af kronans rätt till liknande fyndigheter åt andra än dessa sökande. För arrendetidens utsträckning till 50 år synas mig giltiga skäl vara anförda, likasom äfven, då kammar- och kommerskollegierna förklarar sig anse erbjudandet af en arrendeavgift af en krona för hvarje ton från orten afsänd eller där tillgodogjord magnesit vara, särskildt med hänsyn därtill att afgiften skulle utgå med oförändradt belopp under hela arrendetiden, ett för kronan antagligt anbud, arrendeavgäldens bestämmande till detta belopp synes mig kunna för kronans räkning godkännas. Mot de i öfrigt föreslagna arrendevillkoren, med däri af kammar- och kommerskollegierna tillstyrkta ändringar och tillägg, har jag icke funnit annat att erinra, än

att det syntes mig önskligt, om utöfver dessa villkor ytterligare från kronans sida kunnat uppställas den fordran, att magnesit eller annat inmutningsbart ämne, som brötes inom de utmål, hvilka må åt sökandena på arrende upplåtas, skulle från svensk hamn ur riket utföras. Anläggandet af kommunikationsvägar inom landet för detta ändamål skulle säkerligen, därest en magnesitexport af större omfattning komme till stånd, för de orter, som af dessa kommunikationsleder direkt eller indirekt berördes, i flera afseenden medföra synnerligen stora fördelar, och därjämte skulle ett sådant villkor nödvändiggöra, att de verk, som för magnesitens bränning äro erforderliga, blefve förlagda inom Norrbottens län, för hvars utveckling i industriellt hänseende en sådan anläggning skulle vara af högt värde. Då jag emellertid vid förhandling i ämnet med sökandena inhämtat, att enligt uppgjorda kostnadsberäkningar magnesitens transporterande till svensk hamn skulle komma att ställa sig så dyrbart, att hela företagens utförbarhet genom uppställande af ett villkor i angifna riktning skulle äfventyras, har jag ansett mig icke kunna påyrka någon inskränkning af sökandenas frihet uti ifrågavarande afseende.»

På grund af hvad sålunda anförts hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t tacktes till Riksdagen aflåta förenämnda proposition.

Emot Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning har utskottet icke haft annat att erinra, än att utskottet, som visserligen ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag om att vattenkraft må mot arrende till arrendatorn upplåtas, dock ansett, att, i likhet med hvad som föreskrifvits i fråga om tillgodogörande af apatitfyndigheter å kronojord, förbehåll bör intagas om, att drifkraft från i närheten af fyndställe belägna, af staten obegagnade vattenfall må af arrendatorn användas uteslutande för bearbetande af ifrågavarande järnmalms- och magnesitfyndigheter jämte därmed i sammanhang stående anläggningar. Utskottet hemställer alltså,

att Kungl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver,

att, sedan förre löjtnanten Sandeberg och hans medsökande genom särskild afhandling till kronan öfverlåtit den dem på förenämnda fyra järnmalmsinmutningar n:is 2931 Jägaren, 2932 Bruden, 2937 Haren och 2939 Orren tillkommande rätt äfvensom den rätt, som kan vara förenad med de af Kungl. Maj:ts befall-

ningshafvande den 26 januari 1901 med sökanden Andersson upprättade arrendekontrakt rörande kronans jordägareandelar i nyssberörda fyra järnmalmsfyndigheter, ej mindre dessa järnmalmsinmutningar än äfven de inom de för fyndigheterna n:is 2937 Haren och 2939 Orren anvisade utmål belägna magnesitinmutningar, äfvensom magnesitinmutningarna Paturkårso n:is 1 och 5 samt Hildo må på arrende upplåtas till Sandeberg och hans medsökande, samt

att för denna upplåtelse må hufvudsakligen gälla följande grunder:

1:o) För fyndigheternas fullständiga undersökning och för andra förarbeten m. m. beräknas en tid af fem år från och med det år, hvarunder arrendeaftal mellan kronan och vederbörande arrendator kommer till stånd, och skall arbetet under denna period, undersökningsperioden, bedrivas i den omfattning, att årligen på detsamma nedlägges en summa af minst 8,000 kronor, däraf minst 5,000 kronor i verkliga arbetskostnader, med skyldighet för vederbörande arrendator att för hvar och ett af dessa år inom den 1 mars året därefter inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län styrka, huru stort belopp för ändamålet utgifvits.

2:o) Arbetsperioden skall omfatta en tid af 45 år, räknadt från undersökningsperiodens utgång, eller, där arrendatorn skulle vara i tillfälle att tidigare öfvergå till effektivt arbete, från den 1 januari året efter det, då arrendatorn hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande därom gjort skriftlig anmälan.

Därest arrendatorn skulle finna, att fyndigheterna icke kunna tekniskt och ekonomiskt fördelaktigt tillgodogöras, äger arrendatorn uppsäga kontraktet att upphöra ett år efter uppsägningen.

3:o) På framställning af arrendatorn äger Kungl. Maj:t till dennes begagnande under arrendetiden upplåta i närheten af fyndställena befintlig, af staten icke begagnad vattenkraft jämte mark för anläggning

af vägar, verkstäder, administrations- och arbetarebostäder samt för kraftledning, däribland linbaneledning från fyndigheterna till riksgränsen eller järnväg inom landet, samt bestämma de villkor, under hvilka sådan upplåtelse må äga ruin. De kostnader, som förorsakas Kungl. Maj:t och kronan med anledning af åtgärder, hvilka för sådan upplåtelse kunna vara erforderliga, skola af arrendatorn gäldas.

4:o) Arrendatorn skall till kronan erlægga en afgäld af en krona för hvarje ton af honom från orten afsänd eller där tillgodogjord magnesit, sådan den efter skrädning och anrikning befinnes, dock att, för den händelse afgälden, sålunda beräknad, något år af arbetsperioden icke uppgår till minst 10,000 kronor, vederbörande arrendator likväl skall vara skyldig att för samma år erlægga nu nämnda belopp; åliggande det arrendatorn ej mindre att föra och vederbörande tillhandahålla räkenskaper, innefattande tydliga och riktiga uppgifter om mängden från orten afsänd eller på annat sätt tillgodogjord magnesit, än äfven att underkasta sig den inspektion af arbetena å magnesiten, som kan af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet finnas erforderlig.

5:o) Arrendatorn skall för den mark, som åt honom anvisas, samt för till äfventyrs åt honom för arbetande af ifrågavarande järnmalms- och magnesitfyndigheter jämte därmed i sammanhang stående anläggningar upplåten vattenkraft betala ett årligt arrende, som bestämmes efter särskild uppskattning vid de tillfällen, då sådan mark eller kraft till arrendatorn upplåtes.

6:o) Värdet af växande träd, som vare sig under försöksperioden eller under arbetsperioden af arrendatorn fällas, skall, enligt jägmästares uppskattning, af arrendatorn ersättas.

7:o) Andra inmutningsbara ämnen än magnesit, som af arrendatorn brytas, äger han utan särskild afgift sig tillgodogöra.

8:o) Förrättning för tilldelande af utmål för fyndigheterna skall äga rum, så snart arrendatorn därom gör framställning och tjänlig årstid är för handen; och äger arrendatorn att själf eller genom ombud därvid närvara samt anföra hvad han för bevakande af sin rätt anser nödigt; åliggande arrendatorn att senast fem månader innan ansökning om utmål enligt gällande bestämmelser sist skall vara till bergmästaren ingifven hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande styrka, att sådan ansökning verkligen gjorts.

9:o Det åligger arrendatorn att för utmålsområdena fullgöra lagstadgad försvarsarbete från och med det år, hvarunder arrendeafstal mellan kronan och arrendatorn kommer till stånd; skolande sådant arbete för hvarje år vara utfördt före den 1 augusti, vid påföljd att, därest vid inspektion, som för Kungl. Maj:ts och kronans räkning förrättas, kompletteringsarbeten anses erforderliga, sådana må på arrendatorns bekostnad verkställas, för hvilket ändamål arrendatorn är skyldig tillhandahålla arbetare och redskap.

10:o) Föreskrifterna i §§ 10 och 13 af kungl. kungörelsen om begagnande af kronans jordägareandel i grufva den 20 oktober 1899 skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse och i arrendekontraktet införas; ägande likväl arrendatorn att öfverlåta sin på kontraktet grundade rätt på behörigen registrerad svenskt aktiebolag, under villkor att i sådant fall i bolagsordningen utöfver bestämmelsen, att aktiebolagets styrelse skall uteslutande bestå af i Sverige bosatte svenske män, meddelas föreskrift därom, att aktie icke må utan Kungl. Maj:ts tillstånd tecknas af eller öfverlåtas å andra än dylika svenske män, äfvensom att denna föreskrift i tryck återgifves på samtliga aktiebrefven, hvarjämte i arrendekontraktet bör intagas särskildt stadgande därom, att ändring i denna del i bolagsordningen medför arrenderättens förlust.

11:o) Arrendatorn ansvarar för fullgörande af alla de skyldigheter, som enligt grufvestadgan åligga

kronan såsom grufägare, äfvensom för alla onera och utskylder.

12:o) De kostnader, som må erfordras för vinnande af lämplig kontroll å mängden från orten afsänd eller på annat sätt tillgodogjord magnesit samt å den däraf beroende afgäld, äfvensom därpå att vederbörliga försvarsarbeten blifvit i behörig tid utförda, skola af arrendatorn Kungl. Maj:t och kronan godtgöras.

13:o) Skulle tvist uppstå angående tolkningen af mellan kronan och arrendatorn afslutadt kontrakt eller rörande däraf härflytande rättsförhållanden samt fordrings- eller ersättningsanspråk, skall sådan tvist afgöras af skiljemän i den ordning lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 föreskrifver, dock att den befogenhet att utse skiljemän, som enligt sagda lag tillkommer öfverexekutor, skall utöfvas af kommerskollegium.

Stockholm den 15 maj 1903.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.
